

PAUL PRESTON

per Rafael Company

SEGONS ELS HISTORIADORS ANGELOS ESPECIALISTES EN TEMÀTIQUES EUROPEES, EL GENERAL FRANCO JA TÉ BIOGRAFIA. DE LA MATEIXA MANERA QUE HITLER VA TENIR LA SEUA DE LA MÀ DE BULLOCK, L'ANTERIOR CAP DE L'ESTAT ESPANYOL TINDRIA ALLÒ QUE SE'N DIU "BIOGRAFIA DEFINITIVA". PER OBRA I GRÀCIA DE PAUL PRESTON, PROFESSOR DE LA LONDON SCHOOL OF ECONOMICS.

TANMATEIX, ALS INVESTIGADORS BRITÀNICS DEDICATS A LA HISTÒRIA CONTEMPORÀNIA D'ESPANYA, COM RAYMOND CARR O HUGH THOMAS, ELS COSTA UNA MIQUETA DE SER TAN TAXATIUS: PER A CARR, ALGUNA AFIRMACIÓ DE PRESTON ÉS INADMISSIBLE; PER A THOMAS, EL RETRAT QUE APAREIX EN FRANCO "CAUDILLO DE ESPAÑA" ÉS MASSA HOSTIL.

SIGA COM SIGA, CORTÉS, ALT, NO GENS THATCHERIÀ, I EXERCINT UN SENTIT DE L'HUMOR DIGUEM-NE ANGLOMEDITERRANI, PRESTON VINGUÉ A VALÈNCIA CONVIDAT PER LA FUNDACIÓ CAÑADA BLANCH. ERA UN DELICIÓS DIA PRIMAVERAL I AQUEST BONHOMIÓS BIÒGRAF (NASCUT A LIVERPOOL EL 1946) ENS PARLÀ DE LA SEUA OBRA. UN LLIBRE QUE EL DIARI CONSERVADOR LONDINENC THE DAILY TELEGRAPH RESSENYÀ DE FORMA MOLT POSITIVA. APOTEÒSICA, PER SER EXACTES.

***EL GENERAL YA TIENE QUIEN LE DESCRIBA,
O DE COM EXPLICAR-SE FRANCO.***

En un moment del llibre vosté juga amb la hipòtesi que hi hagué una oportunitat *in extremis* que la guerra no començara, oportunitat malbaratada quan Largo Caballero s'oposà a l'actitud conciliadora d'Indalecio Prieto. En eixe final de la Segona República, immersa en el clima de divisió que defineix l'Europa d'entreguerres, quants dels dirigents apostaven realment per un sistema polític que no incloguera la “desaparició” de l'oposició? Vull dir, quants eren aleshores això que ara entenem per “demòcrates”?

És molt difícil intentar respondre a eixa pregunta. Per “aproximació” puc intentar-ho, però... Vegem: Manuel Azaña no volia que desapareguera l'oposició,

**«LARGO CABALLERO NO ERA
UN HOME SANGONÓS;
ERA UN HOME PROU MEDIOCRE,
AMB MOLT POCA VISIÓ,
QUE DEIA COSES DE LES QUALS
S'HAURIA D'HAVER PENEDIT»**

Prieto tampoc... i jo crec que, en el fons, Largo Caballero tampoc. Largo Caballero no era un home sangonós; era un home prou mediocre, amb molt poca visió, que deia coses de les quals s'hauria d'haver penedit. Les deia per accontentar l'ala esquerra del partit; millor dit, més que del partit, del sindicat. La gran obsessió de Largo Caballero era la salut de l'UGT, la de possibilitar algun dia una mena d'imperialisme sindicalista que poguera conquerir les masses de la CNT... Com que la CNT era molt extremista, ell parlava sense pensar bé en les conseqüències a nivell global, intentant d'evitar que alguns elements d'UGT passaren a la CNT... En termes hipotètics, val a dir que si Largo Caballero haguera hagut d'elegir entre afusellar Gil Robles o no, haguera dit que no: era humà, encara que, he d'insistir, bastant mediocre i poc intel·ligent, però no sangonós... Respecte a això de l'últim moment per a salvar la democràcia, efectivament, és a mitjan maig de 1936. Però l'error no és només de Largo Caballero, sinó que hi contribueixen molts... tants que un quasi arriba a pensar que la guerra era inevitable, com si hi haguera intervingut —no sé com dir-ho— el factor “destí” (somriu). No tinc cap dubte que si Prieto haguera pogut formar govern, les coses haurien rutllat de manera ben distinta: era

l'únic home capaç de dirigir un govern fort i amb capacitat per a imposar cert ordre contra l'extrema esquerra i a l'extrema dreta. Però ha d'entendre's que parle en termes hipotètics. Una hipòtesi molt atrevida, certament.

I qui o quines coses frustraren eixa oportunitat pacificadora?

En primer lloc, ho va impedir Largo Caballero, sí, però també, tant Prieto com Azaña, mostraren llavors un derrotisme molt significatiu que, després, torna a aparèixer en tots dos durant la Guerra Civil. Si hem de simbolitzar el nivell de voluntat de fer funcionar la democràcia en base a l'actuació dels prohoms que havien de fer-ho, si veiem la facilitat amb què Prieto i Azaña abdiquen..., podem extraure'n les lliçons. Fixem-nos que es va passar de la previsió d'un tàndem molt fort —don Manuel Azaña, brillant exprimer ministre, elevat a President de la República i Indalecio Prieto, convertit en President de Govern— a una situació en què Prieto no assoleix el govern i Azaña no exerceix de President de la República fort (es dedica a galeries d'art, a restaurar monuments nacionals, és a dir, a allò que sempre havia buscat com a ser humà encantador que era...). El moment, evidentment, no necessitava un Azaña delerós de retirar-se als seus llibres, convertit així —en aquella conjuntura concreta— en un polític dolent... En aquella història de l'últim maig anterior a la Guerra, doncs, tots tenen la seua part de responsabilitat.

Algú ha definit el seu retrat de Franco com “incesantment hostil”. Assumeix vosté aquesta valoració?

Jo no negue en absolut que sóc i he estat antifranquista, i que tinc poquíssima simpatia envers cap dictador.

**«QUAN HITLER PARLAVA DEL REICH
DE MIL ANYS, AIXÒ,
A FRANCO, LI SEMBLAVA CURT:
LO SUYO ERA LA ETERNIDAD»**

Sóc demòcrata i, per això mateix, el meu punt de partida ha de ser i és contrari a Franco. Nogensmenys, crec que sóc un historiador seriós, i pense que per a fer qualsevol biografia no cal usar la diatriba. En aquest cas concret no es pot retratar el personatge

com un imbècil, com un mediocre total: si Franco era tan imbècil, tan mediocre, com arribà on arribà? Jo partia, doncs, d'una insatisfacció amb eixa "vàlvula d'escapament" de l'esquerra consistent a insultar Franco: atès que l'esquerra era impotent, l'únic que restava era disminuir el dictador verbalment... Una altra premissa del meu treball era el fet que, en una biografia, sempre cal relacionar la dimensió personal amb la política i, en conseqüència, intentar explicar les arrels psicològiques i personals de l'actuació del personatge. El meu llibre seria incessantment hostil, doncs, en el sentit que és molt crític, cosa de la qual no hi ha el menor dubte, però crec que mostra una

**«SI FRANCO
ERA TAN IMBÈCIL, TAN MEDIOCRE,
COM ARRIBÀ ON ARRIBÀ?»**

certa comprensió amb el "ser humà" que hi havia dins d'aquell dictador... i en eixe aspecte hi ha hagut amics i algun comentarista que m'ha dit que els hi ha estranyat com canvie el tractament de Franco segons si és xiquet, adolescent, dictador o ancià...

Sí, però i militarment, políticament parlant?

Políticament és una altra cosa. Així, per exemple, mostre el Franco estrateg, si no com un monstre sí com un monument de crueltat. Potser allò més positiu de la meua obra és el fet que expose, de forma que no s'havia fet abans, les capacitats que ell tenia i que expliquen la seua carrera tan brillant en l'exèrcit: com va guanyar la guerra, com establí el seu poder, com arraconà els seus rivals... tot això no ho fa un mediocre! He subratllat molt la seua eficàcia, i he fet un gran esforç per ser objectiu en el sentit de mostrar-me honest i haver estat obert als documents i a les evidències. Des d'eixe plantejament estic content de la meua actuació perquè crec que ho he fet com s'havia de fer: com un autèntic intent de comprendre al personatge.

Vosté ha fet referència al Franco estrateg. A propòsit d'això, Raymond Carr qualifica d'insostenible la seua tesi recollida en el llibre que Franco prolonga deliberadament la guerra. Eixe debat, sobre un punt tan nodal, en quin estat es troba?

Per més que, efectivament, es tracte d'un tema molt,

molt important, no hi ha hagut debat ni n'hi ha: en el procés d'elaboració del llibre, Raymond Carr —que és molt amic meu— comentava amb mi aquest tema, i sempre deia que no, que era impossible que Franco haguera pensat açò. Durant anys, ha estat un debat privat entre tots dos, però en el llibre crec que he mostrat una sèrie de coses: hi ha quantitat de discursos de Franco, d'entrevistes amb Franco, on ell conta allò que pensava que estava fent. Sempre deia que la guerra no s'havia de guanyar ràpidament, a la manera napoleònica. S'ha de pensar en la diferència que hi ha entre els atacs alemanys a França durant les guerres mundials: si es visiten els cementeris francesos es comprova que el nombre de morts de la Primera, que era un conflicte bèl·lic de desgast, és molt superior al de la Segona, quan França cau ràpidament com a conseqüència del *blitzkrieg* nazi. A Franco, no li interessava aquest segon tipus de guerra, atès que una victòria militar d'aquesta mena deixa després una sèrie de problemes polítics, com ara què cal fer amb tanta població que segueix amb vida. El pla de Franco era utilitzar la guerra per a, fins a cert punt, arrasar del tot i crear ja un nou estat, i la millor forma de garantir la vida, a llarg termini, d'eixe estat, era començar dotant-lo de ciments forts, és a dir, eradicar-hi per sempre els republicans, els catalanistes, els separatistes bascos... tota eixa gamma que constituïa allò que ell deia l'anti-

**«EL PLA DE FRANCO ERA
UTILITZAR LA GUERRA PER A, FINS A
CERT PUNT, ARRASAR DEL TOT
I CREAR JA UN NOU ESTAT»**

Espanya. Al cap i a la fi, quan Hitler parlava del Reich de mil anys, això, a Franco, li semblava "curt": lo suyo era la eternidad... En el llibre intente relacionar el dia a dia de la guerra amb eixa finalitat de garantir l'eradicació dels enemics, i fins i tot hi ha entrevistes de Franco amb els seus parteners italians o alemanys, en què ell intenta explicar el que està fent des d'eixa òptica. Tot el que ell deia apunta a eixa conclusió; tot el que ell feia apunta a eixa conclusió...

I, doncs, els retrets d'en Carr, a què obeixen?

A mi, em sembla que negar tot açò ja és, en certa manera, pervers (riu). Raymond mai no me n'ha

donat raons, certament. Ell em deia que Franco tenia molta cura dels seus homes, però jo no tinc eixa impressió: atès que l'objectiu prioritari era matar molts republicans, si per a fer això possible calia un tipus de batalla que suposara la mort de molts soldats nacionals, la causa ho justificava... Després de l'aparició del llibre, i atès el volum de pàgines en què expose molt detalladament el tema, jo pensava que Raymond —per fi— se n'hauria convençut, i és per això que em vaig sorprendre molt del comentari que va fer. A més, el 1994, jo vaig pronunciar a la Royal Historic Society de Londres una conferència sobre el tema "Franco estrateg" on, amb més contundència encara que en el mateix llibre, reincidia en la meua tesi: vaig enviar a Raymond la conferència publicada, però no n'he obtingut resposta...

La Guerra Civil grega i el "colp" de Praga de 1948 posen sobre la taula —amb vista a les potències occidentals— el risc de l'expansionisme soviètic, de la "invasió roja". Són els temps de la formació de l'OTAN i dels inicis de la Guerra Freda i, com a conseqüència, Franco veuria santificat el seu lloc a Europa. Però açò últim, a efectes pràctics, no era cap novetat...

En la història de les relacions internacionals tenen un enorme pes els pressupòsits tàcits que subjauen a una política, i la política que segueixen les grans potències respecte a Franco durant la Guerra Freda és, fins a cert punt, idèntica a la que van seguir durant la Guerra

**«LA SITUACIÓ INTERNACIONAL
I LA POR A UNA NOVA GUERRA CIVIL
A ESPANYA, VA FER OPTAR LES
POTÈNCIES INTERNACIONALS PEL
RÈGIM FRANQUISTA
(MALGRAT QUE HAGUEREN DE
TRACTAR-LO "TAPANT-SE EL NAS")»**

Civil: durant aquesta, Gran Bretanya i els Estats Units tenen una política de no-intervenció que, clarament, afavoreix Franco. La gent que controlava llavors la política exterior britànica i nord-americana era molt conservadora, i en 1936, 1937 i, fins i tot, 1938, encara pensava que allò que feien Hitler i Mussolini era preferible a l'amenaça soviètica. Encara més, estaven convençuts —ridículament— que la Segona Repúbli-

ca no era més que un titella de Stalin i, en conseqüència, no li manifestaven cap simpatia. Des de 1945, doncs, i atès que la por a l'expansionisme soviètic es més gran a Occident, Franco es beneficiarà en major grau d'aquelles temences... Fixem-nos, a més, que quan la Segona Guerra Mundial estava sentenciada, i la desfeta nazifeixista era un fet, molts dins d'Espanya —Don Joan i generals monàrquics inclosos— pensaven que "Su Excelencia está manchado por el Eje", i que, per a evitar allò que s'esdevenia a Alemanya i Itàlia, la millor solució era que "Su Excelencia se vaya" i s'instaurara una monarquia moderada. Però la

**«FRANCO NO ERA FEIXISTA:
ERA UNA COSA PITJOR, ERA
AFRICANISTA»**

resposta de Franco serà no, i per dues raons: la primera perquè no pensa cedir el poder en cap moment, però també perquè percep que la seua posició —sortosament per a ell— s'adiu amb el canvi de la situació internacional. La intel·ligència de Franco en aquesta qüestió, no exempta de mediocritat en altres camps, el convertia en un personatge suficientment llest com per a "sobreviure" en un món formalment tan antifeixista com el que resulta de la victòria aliada... A més, les grans potències occidentals, en cap moment, no havien pensat d'envair Espanya i perllongar la guerra. No en tenien cap interès, després de sis anys de conflicte. Encara més, amb l'exemple de Grècia al davant, no volien riscos. Dins el "tauler d'escacs" els interessava veritablement l'status quo espanyol, per més que quasi tots els qui decidien la política de govern arreu del "món lliure", tenien un menyspreu enorme per Franco, atès que l'actuació del Generalísimo durant la Guerra Mundial havia estat menyspreable. I això no només per la seua associació amb Hitler, sinó pel fet que l'havien trobat intentant d'enganyar-los quasi a diari.

Però hi hagueren certs moviments diplomàtics internacionals: l'ONU, el govern republicà a l'exili, don Joan...

És que per a tots aquests elements clau que t'he esmentat abans, la solució preferida haguera estat que Franco se n'hagués anat pacíficament i que una espècie de "Junta" de generals més civilitzats protegiren el règim de Don Joan. Però la situació internacional i la por a una nova guerra civil a Espanya, va fer optar les

potències occidentals pel règim franquista (malgrat que hagueren de tractar-lo tot “tapant-se el nas”). Si parlem en concret dels Estats Units i contemplem, per exemple, l'establiment del poder de Mao a la Xina, comprendrem que, com més s'intensificava la guerra freda més pànic es produïa a Washington davant l'avanç comunista: Franco era una basa sòlida, un “amic”, per més que pogueren aplicar-li aquell famós insult —molt hispànic— que empraven quan parlaven d'algun cèlebre dictador centramerica seu. Pel que fa als britànics, sempre hi ha una mena de menyspreu aristocràtic respecte a Franco. El menyspreu, sí, però el necessiten...

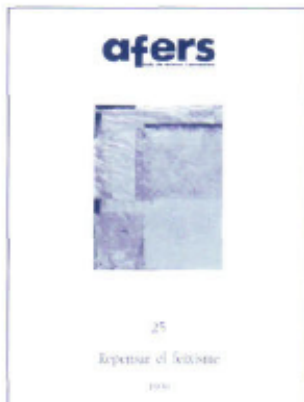
L'esquerra més radical, a Espanya, ha qualificat de feixista —sense matisos— el règim de Franco. Què n'opina, vostè?

Si el terme feixista s'hi usa com a desfogament personal és prou comprensible: no hi ha dubte que el franquisme té tantes coses en comú amb els règims de Mussolini i Hitler que això explicaria l'actitud dels no especialistes. Ara bé, si parlem des de l'òptica del políticòleg o de l'historiador, la cosa canvia: el règim franquista seria feixista entre 1937 i 1943 i, precisant-ho més, feixista en un sentit acostat al fenomen italià, amb qui compartiria, per exemple, el caràcter de coalició de forces —incloent-hi de molt conservadores. Després ja seria diferent...

I mira, parlant de Franco i posats a buscar apel·latius, dir-li feixista no és escaient: la novetat, l'energia, el dinamisme que s'atribuïa el feixisme de Mussolini, no són característiques de Franco. Com dic en un altre llibre no publicat ací, Franco no era feixista: era una cosa pitjor, era africanista. ■

afers. fulls de recerca i pensament

Revista fundada per: Sebastià Garcia Martínez

XI:25 (1996) Repensar el feixisme

Ismael SAZ CAMPOS: Repensar el feixisme / Tim MASON: Què se n'ha fet del «feixisme»? / Philippe BURRIN: Política i societat. Les estructures del poder a l'Itàlia feixista i a l'Alemanya nazi / Enzo COLLOTTI: Cinc formes de feixisme europeu. Àustria, Itàlia, Espanya i Portugal / George L. MOSSE: Feixisme i Revolució francesa / Emilio GENTILE: El feixisme com a religió política / Thomas CHILDERS: Les classes mitjanes i el nacionalsocialisme / Geoff ELEY: Nazisme, política i la imatge del passat. Idees al voltant de la *Historikerstreit* d'Alemanya Occidental, 1896-1987 / Ismael SAZ CAMPOS: Les peculiaritats del feixisme espanyol / Xavier CASALS I MÉSQUER: Neo-feixisme a Espanya (1975-1982). L'invençió d'una tradició / Ferran ARCHILÉS I CARDONA: Nacionalisme i feixisme. Reflexions a l'entorn dels llenguatges polítics i de la identitat nacional / José Alberto GÓMEZ RODA: Investigacions recents sobre el règim i la societat durant el primer franquisme / Recensions / Ressenyes culturals / Publicacions rebudes

—Subscripció anual (tres números): 6.240 Pta. (IVA inclòs)

—Exemplar solt: 3.120 Pta. (IVA inclòs)

—Pagament bancari: demaneu butlleta de subscripció

editorial **afers**

Informació i subscripcions:

Apartat de Correus 267 / Tel. (96) 126 86 54 / 46470 Catarroja (País Valencià)

